

SADREDDİN KONEVİNİN ESERLER VE KÜTÜPHANESİ

Uzm. Mustafa CAN (*)

Bir ilim ve fikir adamının eserlerini, bibliyografik mahiyette de olsa belirtmek amacı güdülen bir araştırmada, onun hayatı ve şahsiyetinin de kısaca belirtilmesi yararlı olur kanaatindeyiz. Sadreddin Konevi, bazı kaynaklara göre 605 (1208) de, Malatya'da doğmuştur. (1) Bazı kaynaklar ise doğum tarihini 607 (1210) olarak belirtmektedirler. (2) Asıl adı, "Sadreddin Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yusuf b. Ali"dir.

Kendi evini ilim öğretilen bir müessese haline getiren Sadreddin, 'hadis' ilmindeki kudreti ile de Muhyiddin İbn el-Arabi'nin felsefesini yaymağa çalışmıştır. Mevlâna'nın cenaze namazının kaldırılmasını O'na vasiyet etmiş olması, Konya'daki yüksek şahsiyetler arasındaki mevkiini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Arabi'nin üvey oğlu ve O'nun eserlerinin şarihi olduğu için "Şeyh-i Kebir" diye anılmakta, aynı zamanda "Ekberîye Tarikatı"nı temsil etmektedir. Ayrıca Muhiddin-i Arabî'den daha fazla mantıkçı ve rasyonalist bir bilgin olarak temayüz eden Sadreddin, Konya'nın en büyük şeyhi ve mütefekkeri olmuştur. (3)

Konevi'nin, dokuz âlim tarafından büyük ciltler halinde şerh edilmiş olan 'Miftah al-Gayb' Muhiddin İbn al-Arabi'nin "Fusus"una nazire olarak yazdığı "Nusus"unun dört âlim tarafından yazılan şerhleri, Mevlâna, Nasiredin Tûsi, Yâsin al-Tilmisani gibi âlimler tarafından ve sayısı elliye varan mektuplarında adları geçen kişilerle münakaşalarını havi eserleri incelenmeye değer niteliktedir. Çünkü Mevlânâ'nın çağdaşları arasında bulunan 'Evhadeddin Kirmâni', Hacı Bektaş, Fahreddin İrâkıy, Bâhaeddin Kaaniî, Sıraceddin

(*) S. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğr. Elemanı.

(1) El-Veledü's-Sefik. Fatih Kütüphanesi, Nu. : 4518.

(2) ERGİN, Osman. "Sadreddin el-Qunawi ve Eserleri" **Şarkiyat Mecmuası**, II (1957), 63-90. s.

(3) GÖLPINARLI, Abdülbaki. Mevlâna, Hayatı, Felsefesi, Eserlerinden Seçmeler. İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1951. 220-223. s.

Urumevî, Kudbeddin Şirâzî, Necmeddin Dâye, Hâce Hümameddin, Tebrizi, Safiyeddin Hindî, Hacı Mübârek Hayderî, Şeyh Bâbâyi Merendî, gibi şeyhler ve âlimlerden başka Sadreddin'in ayrı bir yeri vardır. (4)

Sadreddin, bir saray gibi olan tekkesinde hadis okutur; Muineddin Süleyman, Muineddin'in damadı, Atabek Mecdeddin, mustavfi Celâleddin Mahmud, Hatiroğlu Şerefeddin Mesud'un oğlu Emir Nizameddin Evhad, Germiyanogulları Devleti'ni kuran Yakub Bey'in babası (Yakuboğlu) Seyfeddin Ali Sir, bilginlerden Şerefeddin Muhammed gibi beyler, vezirler ve bilginler derslerine devam etmişlerdir. Çevresinde münevver tabaka toplanmıştır. (5) Bir gün namaz kılınacak bir sırada Mevlâna; "İmamlık, tasavvuf ve telkin ehline yaraşır, biz abdal erleriz, nerede olursa orada oturur kalkarız" diyerek imamlığı Sadreddin'e vermiştir. (6)

Mevlânâ'dan bir yıl sonra 673 (1274)'te vefat eden Sadreddin, Vasiyetnamede; Muhiddin'in gömleğine sarılmasını, Evhadeddin'in seccadesinin üzerine örtülmesini, yetmiş bin kelime-i tevhid çekilerek ruhuna yollanmasını, evindekilerden herbirine yüzer dirhem verilmesini, hikmete ait kitaplarının satılarak parasının, ruhu için fakirlere dağıtılmasını; tıp, fıkıh, tefsir, hadis vb. konulara ait kitaplarının da vakfedilmesini vasiyet etmektedir. (7)

Yine Mevlevî kaynaklarına göre Sadreddin ilim öğrenmek ve hac için def'alarca seyahate çıkmıştır. Kendi ifadesi ile yalnız iki defa "tecrîd ve seyahat" maksadı ile Mısır'a ve Suriye'ye gitmiştir.

Sadreddin'in eserleri, Muhiddin felsefesi'nin Anadolu'da yayılmasında iki şekilde etkili olmuştur. Bir kısmı çok velûd ve muğlak olan arap fikirlerini basitleştiren eserlerdir. Diğer bir kısmı da Muhiddin İbn el-Arabî'nin fikirlerini itidalli bir görüşle serh ve tefsir eden eserlerdir. Sadreddin, esas hatlarında Muhiddin'e sadık kalmakla birlikte bazı noktalarda O'ndan ayrılmaktadır. Meselâ Vahdet-i Vücut sistemini İslâm âlimlerinin klasik doktrinlerine uydurmaktadır. Nasreddin-i Tûsî ile münakaşalarını içine alan mektupla-

(4) EFLÂKÎ, Menakıb'ul-Arifin. 1. C. Çev. Tahsin Yazıcı. Ankara, M.E.B. 1954. 17-18 s.

(5) MEVLÂNA Celâleddin. Mektuplar. Çev. ve Hazl. : A. Gölpınarlı. İstanbul, İnkılab ve Aka Kitabevleri, 1963. XXIII + 312 s.

(6) EFLÂKÎ, a.g.e. 162, 177. s.

(7) SADRUDDİN Konevî. "Vasiyetnâme" Şarkiyat Mecmuası, II (1958), 82-83. s.

rında bu temayüle rastlanmaktadır. Zamanla şerh, te'vil, izah yollarını kapadığı yine vasiyet-namesinden anlaşılmaktadır.

Kütüphanesinde bulunan tıp, fıkıh, tefsir, hadis ve benzer ilimlere ait kitaplarını vakıf, hikemiyete ait olanların da satılıp parasının "tasadduk" edilmesini vasiyet ettiğine göre bu tür eserlerin kütüphanesinde bile bulunmasını isetmediği, anlaşılmaktadır. Vasiyetinin infaz edilip edilmediğine dair henüz bir kayı da rastlanamamıştır. Buna rağmen arzusu ve vasiyeti hilafına hem müşdidinin, hem kendisinin eserleri, pek çok mütefekkir tarafından yüzyıllardır şerh, tefsir, izah ve tercüme edilmiştir.

Yapılan incelemelere ve araştırmalara göre Sadreddin Konevi'nin Konya'da Yusuf Ağa ve Mevlâna-Dergâh, Ankara'da Millî Kütüphane, Kayseri'de Raşit Efendi, Isparta'da Halil Hamit Paşa, Kütahya Genel, Bursa Genel ve Ulu Cami, Nevşehir'de Damat İbrahim Paşa, Manisa Genel, İstanbul'da çeşitli kütüphanelerde bulunduğu tesbit edilebilen kitaplarının sayısı (25) civarındadır. Ancak Konevi'nin yaşadığı devirde Müelliflerin isimleri çoğunlukla eserlerine yazılmadığından bunların kime ait olduğunun tayin ve tesbiti, bibliyografik kontrolü güçleşmektedir. Buna rağmen gerek özel kütüphanelerde, gerekse, genel kütüphanelerde Konevi'ye ait başka eserlerin de bulunabileceği tahmin edilmektedir. Nitekim Carl Brockelmann G.A.L. adlı bibliyografik eserinde Türkiye Kütüphanelerinde bulunmayan bazı eserlerinin çeşitli nüshalarından söz etmektedir. (8)

SADREDDİN KONEVİ'YE İSNAD OLUNAN ESERLER VE MENAKİB KİTAPLARI

- 1 — Esrar el-Mesrur bi'l-Vusul ila ayn el-nur,
- 2 — Esrar el-Şuhud el-Hasıl min Feth el-vücut
- 3 — İcaz el-Beyan
- 4 — Tabsıra't el-Mübtedi va Tazkirete'l-Müntehi
- 5 — Tekmilete'l-Tarikat Tarifate'l-Hakikat
- 6 — Tevcih el-etem el-A'la (el-Ula) Nahiv el-Hak Celle ve Ala
- 7 — Hırkate'l-Tasavvuf

(8) BROCKELMANN, Carl. Geschichte der Arabischen Literature. 3 Band and Supplement band.

- 8 — Risalete'l-Siyer ve'l-Sülük
- 9 — Risalet fi Hakk el-Mehdi
- 10 — Risalet el-mufesihhat
- 11 — Risalete'l-Hadiyet
- 12 — Reğaib el-Menakıb
- 13 — Zübdetü'l-Tahkik va Nüzhetü'l-Tevfik
- 14 — Şa'b el İman
- 15 — Şerh-i Esmâ'l-Hüsna
- 16 — Şerh-i Hadisi'l-Erbain
- 17 — Şerh-i Risaleti'l-Vücut
- 18 — Şerhe'l-Şecerete'l-Numaniyye fi Devlete'l-Osmaniyye
- 19 — Şerhu'l-Kasidetu'l-Taiyye (9)
- 20 — Şerh-i Kaside-i Sırrı Vahdet
- 21 — Şerh-i Ma'ani-i Müşkilat-ı Kur'an
- 22 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li'Abdurrahman Rahmi Bursavi
- 23 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li'l-Ğuraymi
- 24 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li-Malkoç-Zade
- 25 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li-Şehabeddin el-Hamevi
- 26 — Şerh el-Nusus li-İbrahim el-Halveti
- 27 — Şerh el-Nusus li-Veciheddin Nureddin-Zade
- 28 — Suret-i Mekatibet ... Sadreddin ... Nasireddin el-Tusi
- 29 — Suret-i Mekatibe ... Sadreddin ... el-Şeyh Yasin el-Tilmisani
- 30 — Zabıtat-ı Hikemiyye
- 31 — Feth-i Miftah el-Ğayb
- 32 — El-Fıkuk fi Müstenidat Hikem el-Fusus
- 33 — Mir'at el-Arifin

(9). BURSALI Mehmed Tahir. Osmanlı Müellifleri. 3. C. İstanbul, Matbaa-ı Amire, 1342. 1. C. : 406 s., 2. C. : 192 s., 3. C. : 327 s.

- 34 — Misbah el-Enis el-Cami'
- 35 — Misbah el-Kulub
- 36 — Miftah el-Ğayb el-Cam' Ve'l-Vücut fi'l-Keşf ve'l-Şuhud. (10)
- 37 — Mektubat
- 38 — Menakıb-ı Şerif
- 39 — Macid el-Zevk Bilâ Reyb-i Şerh-i Miftah el-Ğayb
- 40 — Mevakıf el-Maarif
- 41 — Nusus fi Tahkik el-Tavır el-Mahsus (11)
- 42 — Nuğhat el-İlâhiye
- 43 — Nefisetu'l-Mesdur ve Tuhfetu'l-Meşkur
- 44 — Vasaya
- 45 — Vasiyyete'l-Şeyh Sadreddin inde'l-Vefat

SADREDDİN KONEVİ'NİN KONYA KÜTÜPHANELERİNDEKİ VAKIF KİTAPLARI

Konevi'nin vasiyetnamesi uyarınca vakfedilen kitaplarının bir kısmının Konya'daki Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne intikal ettiği, yapılan incelemeler sırasında tesbit edilen eserlerdeki 'Temellük Kayıtları'ndan anlaşılmıştır.

Bu eserler, daha ziyade İbn el-Arabî'nin eserleri ile kendi yazdığı eserlerinin çeşitli nüshaları olmakla beraber tam koleksiyonları yoktur. Konevi'nin sağlığında yazdığı ve topladığı, bugün tarihleri ve menşeleri itibarıyla çok mühim olan söz konusu eserlerin ancak bir kısmı bulunmaktadır.

Bu araştırmamızın amacı da gerek Konevi'nin yazdığı, gerekse kütüphanesinde topladığı diğer yazma eserlerin tavsifi katalogunu yapmaktan, bunları yazarlarıyla birlikte ayrıntılı biçimde tanıtmaktan ziyade halen nerede ve ne durumda olduklarını, mahiyet ve önemlerini araştırmacıların dikkatlerine sunmaktan ibarettir.

(10) KATİB Çelebi. Keşf el-Zünun 2. C. Hazl. : Ord. Prof. M. Şerafeddin Yaltkaya, Kılıslı Rifat Bilge. İstanbul, Maarif Matbaası, 1941.

(11) KIRBOĞA, Mehmed Ali. (Alatah) Kamusu'l-Kütüp ve Mevzuatu'l-Müellefat. Konya, Yeni Kitap Basımevi, 1974. 78, 83. s.

KONEVİNİN VAKFETTİĞİ YAZMA ESERLERİN BULUNDUĞU YER :

Sıra
Nu. : **Kitabın Adı :** **Yazarı :** **Kayıt Nu. :** **Yeri :**

I. TASA V V U F :

1 — Aş'ar ve'l-Mevakif ve'l-Muhatabat	Muhammed b. Abdullah el-Niffari	4887, 5486	Y.A.K.
2 — Kitab-ı Luma'fi'l-Tasavvuf	Ebu Nasr el-Sarrac	4862	»
3 — Fazl (Fezail) Şehadet el-Tevhid ve Vasf Tevhid el-Mukinin	İbn el-Arabi	4868/1	»
4 — Kitab el-Ba'	» »	4868/2	»
5 — Kitab-ı Hutbe fi Keyfiyet Tertip el-'âlem ve Şaklih	» »	4868/3	»
6 — Kitab-ı Hilyet el-Abdal	» »	4868/4	»
7 — Tac el-Teracim fi işaret el-'İlim ve Letaif el-Fehm	» »	4868/5	»
8 — Kitab el-Şevahid	» »	4868/6	»
9 — Cevab Su'al İsmail b. Savdekin	» »	4868/7	»
10 — iKtab el-celale ve Huve Kelimat Allah	» »	4868/8	»
11 — Kitab-ı Samaniyat ve Selasin ve Huve Kitab el-Ezel	» »	4868/9	»
12 — El-Tenezzülat el-Mevsiliya	» »	4861	»
13 — Kitab el-Esfar	» »	4859	»
14 — Kitab el-Nafahat	S. Konevi	5468	»

Bu eser, hemen her kütüphanede bulunan bir çok yazma nüshası ile bilinir. Bu nüsha ise bizzat kendisi için yazılmış, O'nun tarafından tashih ve ilaveler yapılmıştır.

15 — Miftah Gayb el-Cam' ve'l-Vücut	Şadreddin Konevi	4864	Y.A.K.
16 —			

II. Ş İ İ R :

16 — Diwan	Ebu'l-Hayr Harun el-Tanuhi	4906	»
17 — Diwan	İbn el-Arabi	5501-5502	»

- 18 — Al-Zadiye El-Reis Ali b. el-Rumi 4801 »
 19 —

III. NESİR :

- 19 — Rasa'il El-Kadı abd el-Rahim b. Ali el-Beysani 4881 »
 20 — Kâmil el-Ala fi Sına'at el-Vukâla Bereket b. Ali b. Bereket 4984 »
 21 — El-Resail el-sahibiyye Ziyaeddin İbn el-Asir 4801 »
 22 — İKfayet el-Katib ve Nihayet el-Ragip Cemaleddin Ebu'l-Fath Mesud b. Mevdud b. Sa'id el-Karhini 4904 »
 23 — Kitab el-Ziyade el-muntaza'a' min Kitab Sibaveyhi Ebu'l-Abbas el-Azdi el-Müberred 4914/2 »
 24 — Kitab İhtiyar Fasih el-keîâm Ebu'l-hasan 'Abd Allah b. el-hasan b. Osman 5008 »
 25 — El-Muharrer fi Dakaik el-Nahv ve Hakaikih Fahreddin el-Razi 4914 »
 26 —

IV. HADİS FIKİH VE DİĞER DİNİ ESERLER :

- 26 — Kitab-ı Nihayet el-Müctehid ve Kifayet el-Muktesid Ebu'l-Valid Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd 5422-5423 »
 27 — Muhtasar el Ahkam el-Şeriyye İbn Harrat 5487 »
 28 — Kitab el-mevzuat min el-ehadis el-Merfu'at İbn el-Cavzi 4681-4682 4683 »
 29 — Cami el-Usul fi Ehadis el-Resul Mecdeddin İbn el-Asir 5045-5058 »

V. MENSUR EDEBİ VE TASAVVUFİ ESERLER :

- 30 — Tuhfet el-Mülük ve Nasihat el-Acaib Ali b. Abi Hafs el-İsfahani, 5486-5489 » 5484-5892 »
 31 — Tercüme-i Makalat-ı Sadreddin el-konevi 4866-5620 »

VI. MÜSBET İLİMLER VE MUHTELİF(12)

- 32 — Kitab-ı Kaşf el-Rumuz va İşarat al-Hukema ila'l-Hacar (?) al-A'zam. İbn Vahşiya 4887,-5486 Y.A.K.

(12). ATEŞ, Ahmet. "Konya Kütüphanelerinde Bulunan Bazı Mühim Yazmalar." T.T.K. Belleten XVI, (61, Ocak 1952). 49-130. s.

Sadred-Din-i Konevi Kütüphanesi'ne değinilen iki Şer'iyye Sicil kayıdı örneği şöyledir: (13)

KONYA ŞER'İYYE SİCİLLERİ : Defter Nu. : 13, Sayfa Nu. : 248, "BERAAT-I KİTABET; ... Şeyh Sadred-din Kitab-hanesinde yevmi iki akçe ile hafız-ı kütüp olan Abdurrahman, kendi heva ve hevesinde olub eda-i hizmet etmemeyle ref' olunup yerine evkaf mütevellisi Mustafa'nın arzı ile Seyyit Ali hafız-ı kütüp oluyor. Evahiri Cemaziyel Evvel 1088/1677. Eyalet-i Karaman Mütesellimi iken eşkiyalık konusunda ihmali görülüp padişah emri ile Konya Kalesi'nde hapsedilen ve mallarına el konulan Ali Ağa'nın listesi yapılan malları arasında kaydedilen kitapları, Tarih : 24 Zilkade 1807/29 Ocak 1677.

KİTAPLAR : 1 — Mushaf-ı Şerif, 2 — Tevarih-i Taberi, 3 — Hadikatü'l-Süeda, 4 — Yusuf ve Züleyha, 5 — Battal Gazi, 6 — Hikaye.

KONYA ŞER'İYYE SİCİLLERİ : Defter Nu. : 13, Sayfa Nu. : 291, "BERAT-I TA'YİN; Konya'da Şeyh Sadred-din Konevi Hazretlerinin kitab-hânesi'nde yevmi iki akçe ve yevmi bir hisse galle (bir vakfın yıllık hububat geliri) ile hafız-ı kütüb olan Şeyh Hüseyin fevt olup yeri mahlûl olmağın yerine karındaşı Abdurrahman Halife, adı geçen Evkafın mütevellisi olan Seyyid Mustafa'nın arzı ile yine yevmi iki akçe ve senevi bir hisse galle ile evasıtı Şevval 1087 H tarihli beratla bu vazifeye tayin edildi.

Kitabesinde 'imaret' olarak adlandırılan ve cami ve türbeden müteşekkil küçük bir külliye içinde kurulan (673/1274) bu kütüphane, Konya Kalesinin Çeşme Kapısı yakınında bulunmaktadır. Kitap sayılarına dair Salnâme kayıtları şöyledir. (14)

1 —	Salnâme-i Vilayet-i Konya	1305/1887	de	61	Adet,
2 —	»	»	»	1306/1888	de 61 »
3 —	»	»	»	1307/1889	da 61 »

(13) Bu şer'iyye sicil defterlerinden 30. C., 42. s., 34. C., 259. s., 35. C., 24. s., Altun-Aba Medresesi ve Kütüphanesi ile kitaplarına ilişkin kayıtları içine almaktadır.

(14) ÖNDER, Mehmet; Mevlâna Şehri Konya. Tarihi Turistik Klavuz. 2. bs. Ankara Güven Matbaası 1971. 96, 352. ss.

4 —	»	»	»	1308/1890 da	61	»
5 —	»	»	»	1317/1899 da	256	» kitap

vardır.

1 —	Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye	1316/1898 de	256 Adet,			
2 —	»	»	»	1317/1899 da	256	»
3 —	»	»	»	1318/1900 de	256	»
4 —	»	»	»	1321/1903 de	256	»

Kitap sayılarına dair kayıtlar çeşitli salnamelerde genellikle birbirlerinin aynı olup kitap koleksiyonlarında uzun süreler artış olmadığı görülmektedir. Bu kütüphanenin kitapları, çeşitli olaylar sonucu dağılmış, kurtarılabilenler de Dergah Kütüphanesi'ne ve Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne götürülmüşlerdir.

SADREDDİN KONEVİ'NİN ESERLERİ VE BU ESERLERİN BULUNDUKLARI ÇEŞİTLİ KÜTÜPHANELER

Sıra

Nu.: Eserin Adı :

Bulunduğu Kütüphane ve Kayıt Nu. :

1 — İcaz el-Beyan	Ayasofya: 402, Aşir Efendi: 16, 55, 464. Atıf Efendi: 192, Ayasofya: 402, 4806/1. Damat İbrahim Paşa: 126. Fatih: 294, 295, 293. Düğümlü Baba: 18. Feyzullah: 72. Halet Efendi: 38, 43, 46 ve ilave-ten 17 ayrı yazma nüsha diğer İstanbul Kütüphanelerindedir. 1310 ve 1013 Haydarabad tarihli basmaları da vardır.
2 — Miftah al-Gayb (Miftah Gayb al-Cam' va'l-Wüçud fi'l-Kaşf Wa'l-Şuhud) İlahiyat, Hikmet ve Felsefeden bahseden bu eser, pek çok kişi tarafından şerhedilmiş, Farsçaya çevrilmiştir.	Köprülü: 783. Çeşitli kütüphanelerde 29 yazma nüshası vardır. Yusuf Ağa: 4864.
3 — Tercüme-i Miftah el-Gayb Tercüme-i Miftah el-Gayb	Ayasofya: 2089. Pertev Paşa: 278. Hacı Mahmud Ef.: 2610. Yusuf Ağa: 4866.
Şerhleri :	
a) Muhammed Şemseddin b. Hamzat el-Fenari Şerhi	20 nüshası vardır. (Çeşitli Kütüph.)

- b) Qutbaddin-Zade Muhammed Muhyiddin b. Qutbaddin el-İzniql. Şerhi 18 nüshası vardır. (Çeşitli Kütüph.)
- c) Osman Fazlı İlahi Atbazari Şerhi Ragıp Paşa Kütüph.: 694. Ayrıca diğ-
er Kütüph. de 9 nüshası vardır.
- ç) Abdurrahman Rahmi Bursa-
vi Şerhi Halet Efendi: 286
- d) Ahmed b. Abdullah el-Qiri-
mi'nin 'Şerh-i Miftah el-
Gayb' 3 nüshası vardır.
- e) Mustafa Efendi Malkoç-Zade Esat Efendi Kütüph.: 1729, 2685.
- f) Abdullah Molla İlahi Şerhi
Fatih'in emri ile şerhedil-
miştir. Rıza Paşa (Üniv.): 304.
- g) Şihabeddin Ahmed b. Hüsey-
n al-Hamawi. Emanet Hazinesi: 1773.
- ğ) (Şarihi belli değil) Veliyeddin Efendi: 1726.
- 4 — EL-NUSUS Fİ TAHKİK EL-
TAWR EL-MAHSUS
İbn el-arabi'nin 'Fusus el-Hi-
kem'ine karşı bir nazire gibidir. 36 çeşitli nüshası tesbit edilmiştir.
Taşbasması: Menazil el-Sairin :
1310 İran.
- Şerhleri :
- a) İbrahim b. İshaq b. Süley-
man Musannif el Serazi 6 Şerh Nüshası vardır.
- b) İbrahim el-halveti Ragıp Paşa: 699.
- c) Pir Muhammed Qudbaddin
el-Hoyi Ali Emiri: 980. 14 ayrı nüshası vardır.
- ç) Waciheddin b. Nuraddin, Nu-
raddin Zade. 'Şerh el-Nu-
sus' Şehit Ali Paşa: 1278.
- d)
- 5 — EL-NAFAHAT EL-İLAHIYE
Lala İsmail Paşa: 709.
Yusuf Ağa: 5468. 28 çeşitli nüshası var.
- 6 — EL-FUKUK Fİ MUSTANADAT
HİKAM AL-FUSUS
İbn el-Arabi'nin 'Fususel-Hike-
mi'ni en iyi şekilde şerh ve
izah etmektedir. Üniversite Kütüph.: A 2534.

- 7 — EL-TEVECCÜH EL-ATAMM EL-A'LA (EL-AWLA) NAHWA'L-HAQQ CALL WA'ALA. Bu eser bir 'Esmâ' el-Hüsna' şerhidir. Şehit Ali Paşa: 1369. 13 ayrı nüshası tesbit edildi.
- 8 — TABSİRAT AL-MUBTADİ WA TADKİRAT EL-MUNTAHİ. Tercümesi : Ahmed Remzi el-Mevlevi Nuruosmaniye: 2286. 18 ayrı nüshası vardır. Osman Ergin Kütüphanesi.: Özel.
- 9 — ŞERH HADİS EL-ERBAİN. 40 hadis seçip şerhetmek istemiş ise de 29 hadis toplayıp şerh etmiştir. (Bkz. : Mukaddime) Şehit Ali Paşa: 1369. Ayrıca 39 ayrı nüshası vardır.
- 10 — Şerh EL-ŞECERET EL-NU'MANİYE Fİ EL-DEVLET' EL-OSMANİYE Köprülü: 176. İstanbul Kütüphanelerinde 18, Mevlâna Dergâh Kütüphanesi.: bir nüshası vardır. Dergâh Kütüphanesi.: 2949. İstanbul'da 11 ayrı nüshası vardır.
- 11 — MİR'AT EL-ARİFİN
- 12 — SÜRAT MUHATABAT EL-ŞEYH SADREDDİN EL-QUNAWİ EL-ŞEYH NASİRADDİN TUSİ İstanbul'da 18 çeşitli nüshası vardır.
- 13 — SURAT MUHATABAT EL-ŞEYH, EL-YASİN EL-TİLİMSANİ (Mektuplarını havi) Şehit Ali Paşa: 1344.
- 14 — MEKTUBAT Mevlâna Dergâh Kütüphanesi.: 1637. Raşit Efendi: 490
- 15 — WASAYA Ayasofya: 2910/8-9, 2053/8-9
- Tercümesi : (Tercüme-i Vasiyetname)
- 16 — WASİAT EL-ŞEYH SADREDDİN 'İNDA'L-WAFAT Halis Ef.: A 5582. Şehit Ali Paşa: 2810.
- Yahya Ef.: 140.
Osman Ergin: 1940. Esat Ef.: 3814.
Şehit Ali Paşa: 2810.
- 17 — HİRKAT EL-TASAVVUF Belediye, Osman Ergin: 1441.
- 18 — EL-RİSALE Fİ HAKK EL-MEHDİ Ayasofya Kütüphanesi.: 4849. Osman Ergin: 1883.
- 19 — ŞERH ESMA' EL-HUSNA Köprülü: 1594. Diğer Kütüphanelerde de dört nüsha vardır.
- 20 — EL-RİSALAT EL-HADİYA Üniversite Kütüphanesi.: A 4122. Diğer kütüphanelerde 5 nüshası daha vardır.
- 21 — EL-RİSALAT EL-MUFSİHA Şehit Ali Paşa Kütüphanesi.: 1362. 6 ayrı kütüphanede de nüshaları vardır.

- 22 — ŞU'AB EL-İMAN Feyzullah Ef.: 2163. Veliyüddin Carullah: 2054.
- 23 — ZABİTA HİKEMİYE Hüdai: 1848.
- 24 — RİSALET EL-SAYR VE EL-SULUK Şehit Ali Paşa: 13989
863 H de istinsah edilmiştir. Risalede Mevlâna'nın adı geçiyor.
- 25 — MASYAHA Müellifi ve kime ait olduğu meçhul. yp.la'da Sadreddin Konevi vakıf ve temellük kayıdı vardır. Yusuf Ağa Kütüphanesi: 4692.

KONEVİ'YE İSNAD OLUNAN ESERLER :

- 1 — Şerh el-Kasidet el Ta'ie; İbn el-Ferid'in meşhur eserinin şerhi. Saadeddin el-Fergani yazmıştır. Ayasofya Müzesi Kütüphanesi: 1944.
- 2 — Naftat el-mesdur wa Tuhfat el-Maskur. Keş el-Zünun'da Sadreddine aidiyeti belirtilmektedir.
- 3 — Şerh Ma'ani Muşkilat el-Kur'an. Selimiye Kütüphanesi: 617.
- 4 — Şerh Risalat el-Wücut. Üniversite Kütüph.: A 1419
- 5 — Mewakif el-Ma'arif. (Sadreddin el-Fatawi'ye aidiyeti de söz konusudur.) Hacı Mahmut Efendi: 2406
- 6 — Şerh-i Kaside-i Sirri Wahdet Bangli'nin Kasdesinin Şerhi. Üniversite Kütüph.: A 3524

KONEVİ'YE AİT MENAKİP KİTAPLARI

- 1 — Menakıb-ı Şerif; Cemaleddin Muhammed Nuri Şehit Ali Paşa: 1939.
Konevi'nin, Muhiddin Arabi, Mevlâna, Ş. Tebrizi, Evhadiddin Kirmani ve Şeyh Sadaka ile olan münasebetlerini izah eder.
- 2 — Regaib el-Menakıb; Mehmde Dedede 'Menakıb-ı Şeyh Sadreddin Konevi' şeklinde geçer. Osmanlı Müellifleri III, 191. s. da yazarı Musa Sadri olarak gösterilmektedir. Ali Emiri: 4327. Esad Ef.: 1753. Belediye, M. Cevdet: 456.

S O N U Ç :

Bir Türk düşünür olan Sadreddin Konevi, eskiden Konya'da çok tanındığı için kendisine "Konevi" denmiştir. O, kendi hayatı hakkında "An - Nefahât al - İlâhiyye ve Şerh Hadis al - Erbain" isimli eserlerinde geniş bilgi vermektedir.

Bilime düşkün, tasavvufu seven ve tasavvufi arınma yolunda büyük çabalar sarfeden Konevi'nin, 1254 yılında Konya'da ilmi faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Şu husus önemle belirtmek yerinde olur ki Konevi, Tasavvufi görüşlerinde İslâm'a bağlı kalmak istemiştir. Bu sebeple delillerini, daima Kur'ân, hadis, ve eski sûfilerin söz lerinden vermiştir. Bu görüşle İslâm'ın savunuculuğunu yaparken eserleri de Anadolu'da Türk - İslâm kültürünün yayılmasında etkili olmuştur. Bu da O'nun, Türk-İslâm felsefesinde özel bir yerinin ve değerinin olduğunu delil teşkil etmektedir.

Çeşitli medeniyetlerin beşiği olmuş eski ve önemli bir bilim ve kültür merkezi durumundaki Konya'da, Konevi'nin yaşadığı dönem de içine alan Selçuklular devrinde bilim ve fikir adamları, Sultanlardan da büyük himaye ve teşvik görmüşlerdir. Bu devirde Anadolu'da 183 eser yazıldığı tesbit edilmiştir. Bunların yazarlarının sayıları da 72 olarak belirlenmiştir. O devirde bilim ve fikir hareketlerinin dili Farsçadır. Bu eserlerin dillerine göre dağılımları şöyledir; 103 Farsça, 65 Arapça, 7 Ermenice, 6 Türkçe. Konularına göre dağılımları da şöyledir; Tasavvuf 59, Dinî bilimler 28, Siyaset ve ahlâk 24, Müsbet bilimler (tıp ve hey'et) 14, Gramer 6, Felsefe 26, Şiir ve mesnevi 30, Tarih 12'dir.

Böyle bir ortamda kıymetlenen Konevi Kütüphanesi'nin ve eserlerinin, ilmi araştırmalar için taşıdığı değer ve önem tartışma kabul etmez. Ayrıca o devirde yazılmış olan eserlerin iyi bir şekilde korunmaya çalışıldığı, büyük bir kısmının günümüze kadar gelmelerinden anlaşılmıştır. Böylece günümüz ihtisas kütüphanelerine öncülük ettikleri de söylenebilir.

Bu itibarla, Atatürk'ün "Türk istikbalinin evladı" olarak gördüğü gençlerimiz, "fikri hür, ırfanı hür, vicdanı hür" olabilmek için ecdad yadigarı eski yazma eserlerimizi de sürekli okuyup inceleyip araştırmak suretiyle bilgilerine bilgi katmak durumundadırlar. Çünkü onlara yaraşan, hızla ilerleyen bilim ve teknolojinin arkasından

koşmak değil, önünde gitmeyi hedeflemektir. İnsanlığın, bugün içinde bulunduğu savaşlara ek olarak uygarlık ve uygarlık içinde benliğini, varlığını koruma savaşı diyebileceğimiz, silahları bilgi ve kültür olan yeni ve değişik biçimde çetin bir savaşın içinde bulunuşu, bir bütün olarak her türlü güç ve imkanları ile ülkeleri bu savaşa katılmaya zorlamaktadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

A. MAKALELER VE İNCELEMELER :

ABDÜLKADİR (Hamdizâde). "Sadri Konevi'nin Ravzatü'l-Küttabi ve Mer-siyesi", **Babalık**, 3826 (25.4.1932), 2. s. 3862 (25.5.1932), 2. s.

AKOZAN, F. "Türk Külliyesi", **Vakıflar Dergisi**, VIII (1969), 207. s.

BAYRAM, Dr. Mikâl. "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Eser, Keşf el-Akabe." **İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**, VII, 3-4 (1979), 271-307. s.

———. "Sadru'd-Din Konevi İle Hacı Nasıru'd-Din Mahmud'un Mektuplaşması" **Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi**, 2 (1983), 51-75 s.

CUNBUR, Dr. Müjgan. "Kütüphanelerimizin Manzum Tarih ve Kitabeleri", **VIII. Türk Tarih Kongresi**, III (1983), 1751-1759. s.

ERDOĞAN, Abdülkadir. "Kitabelerin Değeri ve Konya", **Konya Halkevi Dergisi**, 4 (1936), 2. s.

———. "Konya İle İlgili En Eski Bir Selçuk Vakfiyesi" **Konya Halkevi Dergisi**, 6 (1937), 370-375. s.

ERDOĞAN, Muzaffer. "Konya Kitabelerine Dair", **Yeni Konya**, 170 (23.11.1949), 2. s.

ERGİN, Osman. "Sadreddin al-Qunawi ve Eserleri", **Şarkiyat Mecmuası**, II (1957), 63-90. s.

KONEVİ, "Vasiyetname", **Şarkiyat Mecmuası**, II (1958), 82-83. s.

KÖPRÜLÜZADE, Mehmet Fuat. "Şeyh Sadreddin-i Konevi Mescidi ve Şeyh Cüneyt", **Konya**, 31 (Kasım 1940) 70. s.

ÖNDER, Mehmet. "Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde Konya Kütüphaneleri", **Konya Halkevi Kültür Dergisi**, XIV (1949), 131-132. s.

ÜLKEN, Hilmi Ziya. "Konya'da Anadolu Selçukluları Devrinde Bilim ve Fel-sefe", **Konya Halkevi Dergisi**, 6 (1937), 62-74. s.

B. ARAŞTIRMALAR :

ATES, Ahmet. "Konya Kütüphanelerinde Bulunan Bazı Mühim Yazmalar". **Türk Tarih Kurumu Belleten**, XVI, 61 (1952), 49-130. s.

- AZİZ B. Erdişiri Esterebadi. Bezm ü Rezm. İstanbul, Evkaf Matbaası, 1928. 541 + 75 s.
- BALCIZADE Tahir Hârîmi. Tarih-i Medeniyette Kütüphaneler. Balıkesir, Vilâyet Matbaası, 1931. 571 s.
- BAYKARA, Doç. Dr. Tuncer. Türkiye Selçukluları Devrinde Konya. Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985. 6 + 167 s. (Kütüphaneler : 91-92. s.)
- İBN-İ BİBİ, El-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umuru'l-Alâiyye. 1. C. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956. XVII + 744 s.
- II. MEHMET Fatih'in Orijinal Vakfiyesi. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Nu. : 46.
- KONYALI, İbrahim Hakkı. Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Konya, Yeni Kitap Basımevi, 1964. 1213 s.
- MENAKİB-I Şeyh Sadreddin Konevi. Mevlâna Müzesi Kütüphanesi. Kayıt No. : 5/20-D.
- ÖNDER, Mehmet. Konya Maarifi Tarihi. (Selçuklu, Karamanoğulları, Osmanlı). Konya, Ülkü Basımevi, 1949. 112 s.
- , ———. Mevlâna Şehri Konya, Tarihi Klavuz. Ankara, Güven Matbaası, 1971. X + 513 s.
- ÖZÖNDER, Dr. Hasan. Konya Velileri. Konya, Arı Basımevi, 1980. 109 s.
- TURAN, Prof. Dr. Osman. Selçuklular Zamanında Türkiye. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Matbaası, 1971. 139-146 s.
- UZLUK, Prof. Dr. Feridun Nafiz. Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları. Fihristi. 12. s. (Teksir).
- VASAYA, Şeyh Sadred-Din el Konevi. İstanbul Ayasofya Müzesi Kütüphanesi, 2910 Nu.lı Mecmuada 8. Risale.

